

Najaar 2025

De Natuurkijker



Nieuwsblad van IVN en KNNV Amersfoort e.o.



Excursie Tolkamer aan de Rijn - Minicursus Uilen -
Verslag Spetterexcursie - Excursie Stand van de Natuur -
Lezing Wildspotters - Zorgen Opblaashal Park Schothorst -
Vogelverhalen Kees Quaadgras - Rondje Klein
Zwitserland - KNNV werkgroep Planten - Groene Agenda

ivn natuur
educatie
Amersfoort



IVN Excursies

Deelname aan deze IVN-excursies is gratis. Aanmelden is niet nodig. Honden kunnen niet mee. De excursies zijn niet geschikt voor rolstoelgebruikers.

Paddenstoelen in Nimmerdor

(Let op: deze excursie heeft inmiddels plaatsgevonden)

Data: zondag 19 oktober 14.00-16.00 uur en
vrijdag 24 oktober 14.00-16.00 uur;
Startlocatie: hoek Keesomstraat / Kamerling Onness-
straat bij het witte hek naar Nimmerdor;
Rolstoel: niet geschikt;
OV: lijn 9 richting Leusderkwartier, halte Einstein-
straat.

In de herfst organiseert IVN weer een paddenstoe-
lenexcursie in Nimmerdor. We kunnen paddenstoe-
len vinden op de groenteafdeling van de supermarkt,
maar het zijn toch geen planten. Het zijn trouwens
ook geen dieren.

Een paddenstoel is het vruchtlichaam van een
schimmel, het is als het ware de bloem met zaden!
Meestal leeft die schimmel onzichtbaar onder de
grond of onder boomschors. Het netwerk aan schim-
meldraden krijgt bovengrondse uitlopers, dat is waar
de paddenstoelen groeien en alleen die paddenstoe-
len zien we.

Een paddenstoel is vergelijkbaar met de bloesem van
een appelboom. De vruchtlichamen van schimmels
schieten bij vochtig weer in nazomer en herfst als
paddenstoelen uit de grond...

In het bos van Nimmerdor zullen we allerlei soorten
paddenstoelen kunnen vinden, ook omdat er veel oud
hout ligt. Gaat u mee? Neem dan ook een spiegeltje
mee om de onderkant van de paddenstoel te kunnen
bekijken. Kinderen vanaf 6 jaar welkom! De excursie
gaat niet in op eetbare paddenstoelen.



Goudhoed, foto: Johanneke Maris



Heiligenbergerbeekdal, foto: Lina Bakker

Geo-excursie door het Heiligenbergerbeekdal

Datum: 16 november 14.00-16.00 uur;
Startlocatie: Parkeerplaats in de bocht van de Gast-
huislaan, tegenover de ingang van V.V. CJVV;
Rolstoel: de wandeling is geschikt voor mensen die
slecht ter been zijn;
OV: Syntus lijn 9, vanaf halte Ganskuijl 7 min lopen.

De Heiligenbergerbeek met haar oevers wordt ook wel
'een groene long in de stad' genoemd. Het beekdal is
een ecologische verbinding tussen de Gelderse Vallei,
via het water in de binnenstad, naar het Eemland. Bij
de herinrichting van het gebied, na de sloop van het
Sint-Elisabethziekenhuis, is er overal een goed zicht
op het water gekomen door de aanleg van nieuwe
paden en bruggen langs en over de beek, zodat je deze
beter kan beleven.

Bij deze Geo-excursie door een deel van het Heiligen-
bergerbeekdal ligt het accent op het landschap. Door
welke natuurkrachten is dit landschap ontstaan?
Waarom stroomt de beek juist hier? Waar komt het
water vandaan, waar gaat het heen? Wat kom je ei-
genlijk tegen als je hier een gat graaft?

De natuurgidsen van het IVN zullen niet alleen ant-
woord geven op deze vragen, ze zullen ook vertellen
hoe mensen in de loop van de eeuwen gebruik hebben
gemaakt van dit landschap en wat daar nog van te
zien is.

Ook het seizoensaspect van half november komt aan
bod: op het terrein van Elisabeth Groen staan de
uitgebloeide toortsen van de kaardenbollen en teu-
nisbloemen, waar vogels zoals puttertjes komen
snoepen van de zaden. Doordat de loofbomen hun
blad laten vallen, worden de groenblijvende struiken
en bomen van het Randenbroekbos beter zichtbaar,
zodat het bos er in november heel anders uitziet dan
in de zomer.

De Natuurkijker



Redactioneeltje

Het is volop herfst. Bomen en struiken zijn weer prachtig gekleurd. Heel vroeg en heel veel eikels op de wandel- en fietspaden. Dagen worden korter en nachten frisser. De vogels trekken naar het zuiden weg. Edelherten burlen er lustig op los. Paddenstoelen schieten als paddenstoelen uit de grond. En regelmatig kunnen we schitterende zonsondergangen en zonsopkomsten bewonderen. Het is en blijft een prachtig seizoen.

Ook in deze Natuurkijker volop herfstsfieren. Te beginnen met de bijzondere foto van een serie parelstuifzwammen op de voorpagina. En op de agenda een paddenstoelenexcursie in Nimmerdor, een Geo-excursie in het Heiligenbergerbeekdal en een minicursus Uilen! We hoeven de komende weken niet stil te zitten.

We willen dit jaar nóg een Natuurkijker uitbrengen, de vierde. De tijd daarvoor is een beetje krap, maar als we jullie kopij uiterlijk 15 november binnen hebben moet het lukken.

Tot slot: tijdens de (extra) Algemene Ledenvergadering van het IVN op 17 september j.l. is besloten de Natuurkijker ook voor IVN-leden alleen alleen in digitale vorm te gaan uitbrengen. Daarover meer in de volgende Natuurkijker.

Veel leesplezier en geniet van de herfst!

Kees de Heer, Demi Nijhuis, Nathan van Ginkel, Olav-Jan van Gerwen en Paul Vriesekoop

Bij de voorplaat

Kees de Heer portretteerde een extreem grote groep parelstuifzwammen. De bovenzijde van deze paddenstoelen is versierd met een heleboel wratjes, die we dolgraag 'parels' noemen. Je kunt de wratjes van de parelstuifzwam vergelijken met de witte stippen op de rode hoeden van de vliegenzwam, die er eveneens gemakkelijk af gaan. Zowel de wratjes als de stippen zijn restanten van het 'velum', het vlies waarmee de jonge paddenstoel helemaal omgeven was.

Inhoud

2	IVN Excursies
4	Excursie Tolkamer aan de Rijn
4	Minicursus Uilen
4	Verslag Spetterexcursie
6	Natuurexcursie 'Stand van de natuur'
7	WNA-lezingen
8	Fotopagina
10	Zorgen Opblaashal Park Schothorst
12	Vogelverhalen van Kees Quaadgras
13	Mijn favoriete plek
15	Werkgroep in beeld
16	Groene Agenda

Deadline volgend nummer

De volgende Natuurkijker verschijnt in december 2025, met de groene agenda januari t/m maart 2026. De kopij moet uiterlijk 15 november bij ons binnen zijn, via email: redactie.natuurkijker@gmail.com

De Natuurkijker is het gecombineerde blad van IVN en KNNV Amersfoort e.o. Redactie: Kees de Heer, Demi Nijhuis, Nathan van Ginkel, Olav-Jan van Gerwen en Paul Vriesekoop.
email: redactie.natuurkijker@gmail.com

Het IVN en de KNNV hebben werkgroepen die zich bezig houden met onder andere vogels, planteninventarisaties, insecten, vleermuizen, natuurwandelingen, lezingen, cursussen, duurzaamheid, jeugd, ruimtelijke ordening en bomen knotten.

IVN | www.ivn.nl/amersfoort
Paul Vriesekoop, voorzitter
email: info@ivnamersfoort.nl

KNNV | www.knnv.nl/amersfoort
Arie van den Bremer, voorzitter a.i.
email: voorzitter@amersfoort.knnv.nl

Excursie Tolkamer aan de Rijn

Tekst en foto's: Arie van den Bremer

De plantenwerkgroep van de KNNV (zie ter kennis-making pag. 15) ging op vrijdag 30 mei met een volle auto naar Tolkamer aan de Rijn. De controle bij de grens gaf geen problemen. We hadden super weer. We hebben gewandeld langs de Waal en op de dijken langs de rivier. Het is niet te filmen wat daar allemaal is te zien. Je waant je in het buitenland.

We turfden drie bremraapsoorten die je in onze omgeving niet zult vinden, voor zover ik weet. Bremrapen hebben wel mooie bloemen, maar gek genoeg geen bladeren. Het zijn parasieten, planten die leven ten koste van andere planten.

De walstrobremraap groeit op geel en glad walstro en klavervreter vooral op rode klaver. Ook erg mooi waren grote centaurie, wede, brede ereprijs, veldsalie, kleine ruit, grote hartvrucht, vertakte paardenstaart en nog veel meer.

Als iemand de hele lijst wil zien, dan kun je die opvragen bij Arie van den Bremer.



Beemdkroon



Grote hartvrucht



Kleine ruit



Klavervreter



Walstrobemraap



Veldsalie



Grote centaurie



Wede



Brede ereprijs

Minicursus Uilen

Op woensdagavond 29 oktober en zaterdag 1 november 2025 organiseert de Natuuracademie een minicursus Uilen. Je gaat kennismaken met de uilen van Nederland en met enkele soorten die je elders in Europa kunt tegenkomen.

Je leert over hun gedrag, hun geluiden, hun habitat en wat er wordt gedaan om uilen te beschermen. Dankzij opgezette uilen kun je ook goed zien hoe ze er uit zien.

De excursie gaat over het leefgebied van de verschillende uilen. Je leert geschikte leefgebieden herkennen en waar uilenkasten hangen die je vanaf de weg kunt zien. Je leert dus waar je op een ander moment de meeste kans hebt om een uil te zien.

Docent: Bertus van den Burg van de Kerkuilen Werkgroep Nederland en het Steenuil Overleg Nederland (Stone).



De theorieavond is op woensdagavond 29 oktober van 19.30 tot 21.30 uur bij het CNME Amersfoort in het Groene Huis, Schothorsterlaan 21 Amersfoort. De excursie is op zaterdag 1 november, waarschijnlijk van 10.00 tot 12.00 uur. De plaats van de excursie wordt op de woensdagavond bekend gemaakt.

Kosten: € 10,-. Leden van KNNV en IVN afdeling Amersfoort € 5,-. (gepast contant betalen bij binnenkomst). Maximaal 24 deelnemers. Aanmelden via e-mail: hetgroenehuis@amersfoort.nl of bellen naar het Groene Huis 033-4695200.

De Natuuracademie is een samenwerking van CNME Amersfoort en de regionale afdelingen van KNNV en IVN in Amersfoort en omgeving.

Verslag Spetterexcursie 30-8-2025

Georganiseerd door: Wim van Hartingsveldt
Tekst: Margreeth Pels Rijcken

In restaurant Schoonoord in Oosterbeek krijgen we koffie en een introductie door Maarten Veldhuis. Maarten werkt bij ingenieursadviesbureau Antea Group. Onder de Veluwe bevindt zich een grote bel grondwater. De Veluwe is opgestuwd in de ijstijden. Door erosie zijn er dalen ontstaan richting de grote



rivieren. Daar komt het grondwater dicht aan de oppervlakte. Sprengen werden gegraven om water te verkrijgen voor watermolens in de 15de, 16de, 17de en 18de eeuw. Er waren er wel zo'n tweehonderd. Met de komst van de stoommachine kwam hier een einde aan. Op deze romantische plekken werden buitenplaatsen aangelegd, waar het water werd gebruikt voor stroompjes, watervallen en vijvers.

We wandelen door het park van Hartenstein. Hier bevindt zich het Airbornemuseum. Er staan veel oude, bijzondere bomen, onder andere een heel dikke Sequoiadendron. De beek de Oorsprong loopt hoger dan het dal om een waterval te voeden. In de bosgrond zien we reliëf: hier lagen tijdens de Slag om Arnhem mansgaten, vanwaaruit de Engelsen konden schieten.

Lager gelegen zien we bevervraat aan een boompje. Er is een beverdam die ervoor zorgt dat een weilandje bevoeid wordt met basenrijk water, waardoor er bijzondere planten kunnen groeien. Daarna volgen we een deel van een Kerkepad dat loopt naar het kerkje van Oosterbeek, dat stamt uit de 10de eeuw. De beken monden hier uit in de Grift.

Via de Gielenbeek klimmen we weer omhoog. Hier is de vegetatie natuurlijker. Er groeit groot heksenkruid en uitbundig paarbladig goudveil, een karakteristieke soort voor bronmilieus. We staan stil bij "de spreng op de Hemelse Berg". Het water loopt om een eilandje heen en zakt lager weer in de grond, om vervolgens als Gielenbeek opnieuw tevoorschijn te komen. Er zijn wel zeshonderd sprengen aan de zuid- en oostkant van de Veluwe.

We rijden naar de parkeerplaats van Fletcher Hotel Wolfheze. Hier worden momenteel asielzoekers opgevangen. We eten onze boterhammen in de schaduw van bomen bij een heerlijke temperatuur van 22 graden. Arie ontdekt kleverige salie, die geel bloeit en naar citroen ruikt.

Berber Wesseling van Natuurmonumenten leidt ons vervolgens rond. We lopen over de Schelmseweg, die van Wageningen naar Arnhem loopt, waar de schel-

men naar het gerecht werden gebracht. Het landschap bestaat uit afwisselend bos en open stukken, waar heideschapen grazen binnen een tijdelijk elektrisch raster. We komen langs grafheuvels uit de periode van 2000 tot 800 jaar voor Christus. Het dorp Laag Wolfheze is alleen nog in het reliëf van de grond terug te vinden. Er stond een tufstenen kerkje en enkele boerderijen. Alles is in de Tachtigjarige Oorlog door de Spanjaarden platgebrand.

Over de A50 ligt een ecoduct, waardoor er weer verbinding is met de Doorwerthse Heide. De Koningsheuvel is de hoogste grafheuvel. Het Rondeel is een verhoogd plateau met een gracht eromheen en zal voor verdediging zijn gebruikt. Het ligt bij de kruising van de oude wegen, de Schelmseweg en de Hessenweg. Hessenkarren vervoerden handelswaren vanuit Duitsland naar West-Nederland, waar het vervoer verder per schip ging. Dit gebeurde tot de komst van de spoorwegen.



Wodanseiken

De struikhei bloeit; het is hier erg droog. We komen bij de Heelsumse Beek. Vroeger stroomde hier meer water, dat werd gebruikt voor papiermolens. Naast de beek ligt de Adderheuvel. Hier komen alle in Nederland levende reptielen voor, behalve de muurhagedis. Met de adder gaat het helaas niet goed.

Langs de beek staan de Wodanseiken (zie ook de foto op pag.10). Ze zijn ongeveer 450 jaar oud en werden zo genoemd door de romantische schilders van de Oosterbeekse School, onder wie Bilders, Mauve en Koekkoek.

Tot slot heeft Wim gezorgd voor heerlijk koel drinken en hapjes op onze schaduwrijke plek (zie foto pag. 16).



IVN-natuurexcursie 'Stand van de natuur'

Tekst: Gerda Schregardus, foto's: Bas de Reus

Vijf gidsen stonden op zondag 16 maart te popelen om een excursie te geven rond het Hazewater in Den Treek, met als thema 'Stand van de natuur'. Tot onze grote verwondering meldden zich ongeveer tachtig deelnemers. Met een interactieve excursie is dit toch een opgave. Gelukkig waren we goed voorbereid. Op vrijdag 11 juli was er eveneens een leuke opkomst met achttien deelnemers. Zij gingen op pad met twee gidsen en een stagiaire van de Natuurgidsenopleiding.

Op beide dagen scheen de zon en eigenlijk was het te warm voor een jas. Iedere gids deed de excursie op eigen wijze. De deelnemers waren geïnteresseerd en gingen op een prettige wijze met elkaar in gesprek. Op de zandvlakte hebben we kort stilgestaan bij het feit dat klimaatverandering een natuurlijk proces van alle tijden is. Maar de laatste eeuw is de invloed van de mens groot en dit heeft impact op de natuur.



Vraatsporen van schorskevers

We vroegen de deelnemers in stilte een stukje te lopen en na te denken over de vraag: 'wat is natuur'? Daarna gingen we hierover in gesprek. We waren het aardig eens over wat natuur is. Niet alleen landgoed Den Treek, maar ook de tuin en parken in de stad zijn een stukje natuur. Plastic werd duidelijk niet gezien

als natuur en over grasgroene weilanden ontstond discussie. Slotsom: alleen weilanden met kruidachtige planten zijn natuur.

Een stukje verderop waren de rode bosmieren lekker actief en daar konden we met elkaar het belang van de rode bosmieren bedenken. De aanwezigheid van deze mieren is een teken van een gezond bos. Voor rode bosmieren en andere dieren is er voldoende variatie in het gebied: voedsel, voortplantingsmogelijkheden, verbinding en veiligheid. Al is dat laatste wel een probleem. De mens is de grootste vijand van de rode bosmier. Vooral kinderen vinden het leuk om met stokken de koepelnesten te vernielen en volwassenen stelen de poppen uit de nesten, bijvoorbeeld voor vogelvoer.



Rode bosmieren

Het rollenspel werd in alle groepen gewaardeerd. We hadden kaartjes met boswachter, burgemeester, wolf, mountainbiker, horecaondernemer, bewoner op het terrein en schapenhouder. Elke deelnemer werd gevraagd al lopend vanuit haar of zijn rol iets te zeggen over het gebied. Na tien minuten zijn we gestopt en hebben we het besproken. Op deze wijze kwam de impact van de hoeveelheid recreanten, wolven en honden op prettige wijze ter sprake. En we werden ons bewust hoe we ons verhouden tot de natuur: zijn we gebruiker of rentmeester?

Natuurlijk stonden we stil bij een prachtige vrijstaande Hollandse eik. Een eik heeft een grote biodiversiteitswaarde en meer dan vierhonderd soorten leven samen met de eik. Helaas gaat het niet goed met de eik. De ene keer is het te droog en de andere keer te nat voor de eik. De grond wordt zuurder door de toenemende stikstof en de bodem bevat hierdoor steeds minder essentiële mineralen voor de eik. Vooral in de zomer zie je verschillende eiken die er in de kroon niet goed uit zien.

In juli stonden langs het fietspad de bloemen prachtig in bloei en daar kon de 'vrijdagsgroep' mooi aandacht aan besteden. Zij liepen de route omgekeerd. Op de hoek van de begraafplaats met het fietspad (vlak voor de orchideeën) zijn we met elkaar in ge-

sprek gegaan over vijf woorden die met een V beginnen: Vermesting, Vervuiling, Versnippering, Verzuuring en Verdroging.

Daarna vertelde Katrijn iets over de levenscyclus van het gentiaanblauwtje met de boodschap dat zeer specialistische soorten het risico lopen te verdwijnen bij verdere aantasting van hun leefgebieden. Langs het orchideeënveld lopend konden we de klokjesgentiaan laten zien. Een aantal deelnemers was erg geïnteresseerd in de namen van de planten langs dit stuk en ook de kleine zonnedauw vonden ze erg leuk om even te bekijken.



Klokjesgentiaan

Ter hoogte van de begraafplaats hebben we stilgestaan bij het mislopen van voedsel door de gemiddelde stijging van temperatuur. Waarom voedsel mislopen? Vogels reageren meer op licht; bladknoppen en rupsen meer op stijging van de temperatuur. De bladknoppen reageren weer trager op temperatuurstijging dan de rupsen. De zomereik loopt tien dagen eerder uit dan veertig jaar geleden.

De wintervlinderrups komt gemiddeld veertien dagen eerder uit. Dus als de rupsen op zoek gaan naar voedsel, is er nog geen eikenblad. En als de bonte vliegenvangers vanuit het zuiden hun plekje zoeken op de begraafplaats en hun jongen willen voeden, zijn veel rupsen al opgegeten door de koolmezen. Als er voldoende tijd is, kan dit evenwicht zich weer herstellen. Inmiddels komt ook de bonte vliegenvanger eerder naar Nederland. Het blijft spannend of de natuur zich op tijd kan blijven aanpassen aan de snelheid van de opwarming.

Natuurlijk hebben we gesproken over invasieve exoten en over sparren die massaal sterven door droogte en schorskevers. We sloten af met wat je zelf kunt doen in de tuin, op het balkon, als vrijwilliger en als wandelaar. Het was leuk om te zien dat een aantal deelnemers nog stonden na te praten ...

WNA-lezingen

De werkgroep Natuurlezingen Amersfoort (WNA) is een samenwerkingsverband van KNNV, IVN, Vogelwacht Utrecht en Gemeente Amersfoort.

Natuurlezing Wildspotters

Datum: dinsdag 4 november 2025, 20.00-22.00 uur;
Plaats: Het Groene Huis, Schothorsterlaan 21, 3822 NA Amersfoort;

Toegang: gratis (max. 80 bezoekers). Reserveren niet nodig. Koffie en thee zijn tegen betaling verkrijgbaar.

Mark van Heukelum houdt op 4 november een lezing over Wildspotters, dieren struinen rond in de stad en jij kunt helpen ze te herkennen! Hij vertelt over diermigratie in de stad, over het belang van natuurverbindingen en over de inzet van Wildspotters.

Dankzij wildcamera's in een aantal faunapassages weten we wat er door de stad struint: bunzing, das, hazen en marters, katten en muizen. Ecoloog Mark van Heukelum - bekend van de visdeurbel en van zijn wekelijkse visjournaal - zal tijdens de maandelijkse lezing van de Werkgroep Natuurlezingen Amersfoort laten zien hoe jij kunt helpen met waarnemen. Want die honderden beelden van de wildcamera's zijn niet zomaar op naam gebracht!



Boommarter. Foto: Hans van Zummeren

De stad wordt steeds belangrijker voor het behoud van biodiversiteit. De planten en dieren in de stad moeten ergens kunnen leven, maar ze moeten ook ergens kunnen komen. Als wegen voor de natuur zijn er faunapassages aangelegd. Buizen, richels en tunnels onder wegen door en langs oevers. Om te weten of die ook gebruikt worden, heeft de gemeente Amersfoort een project gestart met wildcamera's. En het bijzondere is dat je kunt helpen de dieren die voorbijkomen op naam te brengen. Dit kan via de website www.wildspotters.nl

Het wordt een interactieve lezing met veel foto- en videomateriaal. Je zult verbaasd staan wat er allemaal in de stad rondloopt!

Fotopagina

Koekoek



Foto: Arie van den Bremer

Ruim tien jaar geleden vloog deze koekoek tegen het raam bij mij thuis en hij overleefde het niet. Ik heb hem toen afgeleverd bij 'de Groene Belevens' in Leusden, want zij wilden hem graag hebben om hem te laten prepareren. Geweldig plan. We hadden eerst nog wel even problemen met de politie, want ik moest het daar melden en zij wilden hem eigenlijk in beslag nemen: want hoe kom je aan zo'n vogel?

Ik had het na tien jaar wel een beetje opgegeven, maar onlangs kwam Petra de Booij met het beestje voor de dag. Prachtig geworden. Ik denk dat het een uniek exemplaar is, want ik zag heel wat kasten met opgezette vogels, maar nog nooit met een koekoek.

Gekarteld leemkelkje



Foto: Bas de Reus

Bas de Reus fotografeerde het gekartelde leemkelkje, tijdens een paddenstoeleninventarisatie in het Wa-

terwingebied. Deze paddenstoel is te herkennen aan de rand van de bekertjes, want die is getand of gekarteld. De bijbehorende schimmel leeft van de afbraak van houtsnippers of verrot hout.

Hopprachtmot



Foto: Kees de Heer

Wij hebben in onze tuin een hopplant die een van de muren van onze schuur geheel bedekt. Op sommige bladeren zitten prachtige vraatsporen. Een bladmineerder eet het bladgroen op, terwijl hij de bovenzijde en de onderzijde van het blad heel laat. Het vraatspoor begint met een lange gang langs de hoofdnerf of een dikke zijnerf en vervolgens komen er blaasjes aan weerszijden.

Volgens de app is dit vraatspoor van de rups van de hopprachtmot. Wij hebben dit minivlindertje nog nooit gezien, dus we moeten volgende zomer maar iets beter opletten.

Eikelbekertje



Foto: Bas de Reus

Het eikelbekertje groeit uitsluitend op eikels. De bijbehorende schimmel groeit het best bij vochtig, koel weer. Zodra de schimmeldraden een eikel binnendringen, krijgt hij donkere vlekken, daarna worden

de zaadlobben bruin en uiteindelijk wordt de eikel geheel zwart. In het volgende najaar verschijnen de paddenstoeltjes, kaneelkleurige kelkjes. De foto is gemaakt in het Waterwingebied.

Slakrups



Foto: Kees de Heer

Camouflagegroen werkt niet altijd. Normaal heeft een slakrups een prima schutkleur. Maar de camouflage werkt alleen zolang dit knalgroene beestje op een grasgroen blaadje bivakkeert. Op een bruinverdord blaadje springt hij natuurlijk wel in het oog.

Tijdens een zondagmiddagwandeling in het Schot-horsterbos vonden we een slakrups. Dit is de rups van een bruine nachtvlinder, maar hij oogt eigenlijk niet als een rups. Want de kop is zo ver ingetrokken dat je hem nauwelijks ziet. Bovendien heeft de rups geen poten, hij schuift als een slak over de plant, vandaar de naam 'slakrups'.

Een slakrups leeft vanaf eind juli tot april van het volgende jaar. Hij overwintert meestal in een cocon aan de onderkant van een blad, waarmee hij in de herfst op de grond valt. Soms laat de slakrups zich op de grond vallen en dan maakt hij een cocon tussen afgevallen bladeren.

Rupsendoder



Foto: Bas de Reus

Bas de Reus portretteerde een rupsendoder, tijdens een inventarisatie in park Schothorst. De bijbehorende schimmel parasiteert op poppen van vlinders.

Reuzenzwavelzwam



Foto: Kees de Heer

Kees de Heer portretteerde de zwavelzwam op een eik, tijdens een excursie op landgoed Coelhorst. Deze paddenstoel was bijna driekwart meter hoog en pakweg een halve meter breed. Zou dat een nationaal record zijn?

Slijmzwam



Foto: Bas de Reus

Groot kalkschuim is een slijmzwam, die tussen vochtig gras groeit. Hij vormt melkwitte kussens, die wel een beetje op koraal lijken. De slijmzwam leeft van de afbraak van kruidachtige plantendelen en groeit daar helemaal omheen.

Egel



Foto: Kees de Heer

Wij vonden een egel pal voor onze voordeur. Bijna struikelde ik erover. Waarschijnlijk was hij geschrokken toen ik eraan kwam en heeft hij zich bliksemsnel opgerold. Maar ik schopte hem per ongeluk ondersteboven, zodat ik onverwacht de onderzijde kon zien. In het midden zit het zwarte snuitje.

Wodanseik



Foto hoort bij Verslag Spetterexcursie (zie pag. 4-5).

IVN-zorgen Opblaashal Park Schothorst

Tekst Olav-Jan van Gerwen en Paul Vriesekoop

Wederom zijn er concrete plannen voor een grote verstorende activiteit in Park Schothorst.. Korfbalvereniging MIA heeft plannen om een grote Opblaashal op haar terrein neer te zetten. Deze hal zal 14 meter hoog, 57 meter lang en 52,5 meter breed zijn en zal ieder jaar van 15 oktober t/m 15 maart geopend zijn.

Een dergelijke voorziening zal ingrijpende ecologische, landschappelijke en visuele/esthetische gevolgen hebben voor Park Schothorst, de “groene long van Amersfoort”. Daar maken wij ons als IVN Amersfoort eo grote zorgen over en dat hebben we de gemeenteraad in een schriftelijke reactie laten weten.

Zo'n hal zal een nieuwe dreiging voor natuur en milieu betekenen, door de verstorende werking (met name geluid en licht) op de daar aanwezige planten en diersoorten (denk aan vogels en grondgebonden diersoorten als konijn, eekhoorn en haas).

Bij eerdere dreigende ingrepen in Park Schothorst hebben wij als IVN Amersfoort eo onze zienswijze op het park kenbaar gemaakt, o.a. bij de locatiekeuze voor het nieuwe zwembad Hoogland (juni 2024) en de plannen met betrekking tot de percelen Schotthorsterlaan 88 (februari, 2025). Zie Natuurkijker Zomer 2024 en Winter 2024/2025.

Specifiek ten aanzien van de beoogde Opblaashal hebben wij de volgende zorgen onder de aandacht gebracht:

- Wij maken ons grote zorgen over de ecologische en de landschappelijke/visuele/esthetische effecten van een Opblaashal in Park Schothorst. Een park waarvan, goed om te memoreren, de sportvoorzieningen van origine bedoeld waren voor alleen buitensport-activiteiten.
- Vanuit duurzaamheidsperspectief is een opblaashal een gruwel. Het kost veel energie om de hal 6 maanden lang opgeblazen te houden en te verwarmen. In een omgeving waar educatie wordt gegeven over duurzaamheid en biodiversiteit is een opblaasbare sporthal niet passend.
- Een voorziening als een Opblaashal is in feite een gebouw. Ook plant en dier zullen een Opblaashal als een gebouw ‘zien’ of ervaren. Ons inziens zou de gemeente een Opblaashal als bebouwing moeten zien, waarbij bij de vergunningverlening ook de ecologische en landschappelijke kwaliteiten worden meegenomen en meegewogen. En waarop ook het groencompensatiebeleid van de gemeente op van toepassing



Sfeerimpressie Opblaashal Park Schothorst

is. Tevens is van belang dat de Wet Natuurbescherming stelt dat natuur niet onnodig mag worden verstoord. Ook dat zal in de afwegingen moeten worden meegenomen.

- Naar verwachting zal het voorjaar door klimaatverandering steeds eerder gaan beginnen. Dat zal een negatieve impact hebben op de gevolgen van een Opblaashal voor flora, fauna en de omgeving.
- MIA heeft door een extern bureau een ecologisch onderzoek (een zogeheten ‘quick scan’) naar de aanwezige flora en fauna laten uitvoeren. De conclusie van dat onderzoek is dat een Opblaashal niet of nauwelijks effecten op flora en fauna zal hebben. Daarbij is primair naar de effecten op het MIA-terrein zelf gekeken en nauwelijks naar de effecten buiten het MIA-terrein. Daardoor mist belangrijke informatie over de ecologische en landschappelijke gevolgen van een Opblaashal.
- De Opblaashal is bedoeld om in de wintermaanden indoor competitiewedstrijden te kunnen spelen. Daartoe verleent de Nederlandse Korfbalbond dispensatie voor een periode van 5 jaar, die 1x kan worden verlengd voor wederom 5 jaar. Korfbalvereniging MIA heeft meermalen te kennen gegeven het liefst een stenen sporthal te willen neerzetten. Onze vrees is dat de Opblaashal wordt gezien als een opstap naar zo’n permanente voorziening. De ecologische en landschappelijke effecten van zo’n permanente voorziening zullen alleen nog maar ingrijpender en structureler zijn. En als het perspectief is dat zo’n permanente stenen hal nooit gerealiseerd zal (kunnen) worden in Park Schothorst, ligt het dan niet meer voor de hand dat de gemeente en MIA samen op zoek gaan naar een dergelijke structurele oplossing elders in Amersfoort(-Noord)?

Kort samengevat

Park Schothorst is al bijna 50 jaar “de groene long” van Amersfoort. “Behoud en versterking van groene waarden” en “vergroten van de biodiversiteit (kenmerkende plant- en diersoorten)” staan hier centraal.

De ecologische, landschappelijke en visuele/esthetische effecten van een voorziening als de voorgenoemen Opblaashal zullen groot zijn. Wij vinden een (verre van duurzame) Opblaashal in een omgeving waar educatie wordt gegeven over duurzaamheid en biodiversiteit niet passend. En tot slot vrezen wij dat de Opblaashal uiteindelijk de opmaat zal zijn voor een permanente stenen sporthal.

De volledige reactie staat op de website van IVN Amersfoort eo, evenals de andere genoemde zienswijzen.



‘Op de zandvlakte hebben we kort stilgestaan bij het feit dat klimaatverandering een natuurlijk proces van alle tijden is...’



Foto's horen bij IVN-excursie Stand van de Natuur (zie pag. 6)

Vogelverhalen van Kees Quaadgras

De Natuurkijker heeft een primeur, want onze oud--redacteur zorgt voor een serie vogelverhalen. Kees Quaadgras schreef maar liefst vijftig vogelverhalen, die hij graag wil bundelen in een boek. We krijgen een voorproefje.

Zeearend, Krakeend en Kuifeend

Tekst en foto's: Kees Quaadgras

Het is augustus, voor Zeearend een minder makkelijke periode. De meeste ganzen zitten nog in het hoge noorden, eenden zijn nergens meer te zien. Hij moet het nu dus meer van vissen hebben en vis vangen in troebel water valt niet mee.

“Verdorie, waar zitten al die eenden toch”, moppert hij hardop “Laatst zag ik ze nog bij bosjes en nu is er niet een meer te bespeuren. En konijnen zijn er bijna ook niet meer; die gaan dood aan een enge ziekte.”

Een voorbij vliegende Aalscholver hoort zijn verzuchting en roept: “De eenden hebben zich verstopt in het riet omdat zij aan het ruien zijn.”



Zeearend

“Aha”, roept Zeearend terug. Raadsel opgelost. Wat ruien is weet hij heel goed. Dan verliest een vogel oude, versleten veren en groeien er nieuwe voor terug. Dat gebeurt bij roofvogels ook, maar in de vleugel met slechts twee veren tegelijk; eentje links en eentje rechts. Daarna de volgende twee.

'Gelukkig maar', denkt Zeearend, 'want anders kan ik niet meer goed in balans vliegen en prooien vangen.

Maar hoe doen eenden dat dan? Waarom verstopp

Zeearend is nieuwsgierig en besluit op onderzoek uit te gaan. Hij duikt omlaag en gaat zitten op een paal die boven het rietveld uitsteekt. Met zijn scherpe oren vangt hij een gesprek op tussen twee eenden, een Krakeend en een Kuifeend.

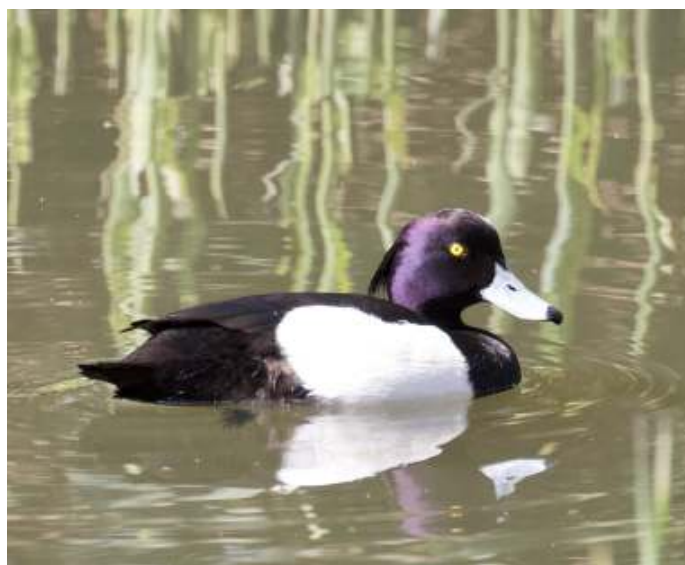
“Haha”, roept Krakeend. “Je bent bijna kaal, zo zonder veren. Je ziet er niet uit.”



Krakeend

“Jij toch zeker ook niet”, kaatst Kuifeend de bal terug. Ze beginnen beide te grijnzen, ook al vinden ze het niet leuk. Een beetje humor houdt het leven een flink stuk draaglijker, weten ze allebei.

“Het is wel een gedoe hoor”, gromt Krakeend. “Zonder die veren kunnen we niet vliegen en dus kunnen we ook niet ontsnappen aan een Zeearend. Dus moeten we ons wel verstopp



Kuifeend

“Ja, dat duurt wel een maand”, reageert Kuifeend. “En dan krijgen wij eenden ook eerst nog een eclipskleed. Dan lijken we net op de vrouwen. Moeten we weer maanden wachten tot we weer terugruien naar ons prachtkleed.”

“Maar gelukkig kun je in die periode wel weer vliegen”, troost Krakeend. “Dan heb je weer meer vrijheid. Jeetje, vrijheid. Ik krijg ineens zo’n zin om even een klein ommetje over het water te maken. Ga je mee?”. “Een minuutje dan”, antwoordt Kuifeend. “-Voor het vrije gevoel.” ‘Hatsekidee’, denkt Zeearend. ‘Dat wordt straks lekker smikkelen en smullen. Ik heb toevallig net enorme trek in een sappige eend.’ Hij staat al in de startblokken.

Even later zwemmen de twee eenden de plas op. Nu hebben eenden ogen aan de zijkant van hun kop, en ze hebben een bijna volle cirkel zicht.

Zeearend is inmiddels opgestegen en stuift op de eenden af. Op het laatste moment zien de eenden hem aankomen. Ze stuiven uit elkaar. Zeearend raakt daardoor even in verwarring. Hij plonst tussen de eenden in het water. De eenden haasten zich zo snel ze kunnen zwemmen terug tussen het dichte riet. Zeearend is kletsnat. Spetterend stijgt hij op. “Dat wordt vanavond alweer vis”, moppert hij.

Mijn favoriete plek

Deze rubriek nodigt lezers van de Natuurkijker uit het verhaal van hun favoriete plek in hun leefomgeving op te tekenen. We ervaren onze woonomgeving meestal niet zo bewust, maar er valt veel te beleven, te voet weer anders dan op de fiets. De terugkeer in je eigen buurt geeft een gevoel van weer thuis te zijn.

Rondje Klein Zwitserland met Maurice Siteur

Tekst en foto's: Wil Schonewille

Maurice staat al klaar als ik aanbel voor onze wandeling. Hij woont halverwege de Amersfoortse berg, vlakbij bosgebied Klein Zwitserland. Daar gaan we naar op weg. Het is mooi weer, de regenjas kan vandaag thuisblijven.

“Een uit de klei getrokken Keientrekker”, noemt Maurice zichzelf als ik hem vraag wat zijn band is met Amersfoort. Zijn wieg stond in Tollebeek, een dorpje in de Noordoostpolder, maar al in zijn kindertijd verhuisden zijn ouders naar de Keistad. Daar woont Maurice, inclusief een verhuizing naar de andere kant van de straat, inmiddels vijfenvijftig jaar. Zijn kinderen groeiden hier op en vlogen uit. Nu woont hij er

met zijn vrouw. Na een opleiding bedrijfskunde kwam Maurice in de ICT terecht, maar na veertig jaar vond hij dat wel genoeg. Een jaar geleden is hij gestopt met werken.

Blubberpaden

Klein Zwitserland is voor Maurice een fijn gebied om te wandelen, hard te lopen en om, in zijn tijd als thuiswerker, pauzewandelingetjes te maken. Maar de uitgeholde paden begonnen hem zo te hinderen, dat hij een schop meenam om dichtgeslibde wateropvang-gaten leeg te scheppen en nieuwe gleuven en gaten te graven om het water van het pad af te leiden verder het bos in. Op de berg, met in het bos een hoogteverschil van enkele meters, kan het flink stromen. Om geulvorming op een aflopend pad te verhelpen, maakte hij bijvoorbeeld een verhoging in een bocht om de richting van het water af te leiden. Zo raakte hij, als eenling, steeds meer betrokken bij dit bosgebied.

Voorals het regent is er werk aan de winkel. Maurice noemt dat “technisch weer”. Tijdens het wandelen wijst hij me op allerlei plekken die steeds weer aandacht vragen. Dat dit soort werk nooit klaar is, ziet hij als noodzakelijk beheer. Het is voor hem geen strijd, maar soms is het wel balen. De positieve reacties die hij krijgt van medegebruikers van het bos, zijn een mooi compliment voor zijn volharding.

We lopen over twee voormalige blubberpaden die, ook na de regen van gisteren, goed beloopbaar zijn.



Voorals het regent is er werk aan de winkel.



Maurice coordineert de IVN-werkgroep 'Handen uit de mouwen'.

Bijkomend voordeel is dat het water nu in de bodem kan zakken en voor de natuur beschikbaar blijft in tijden van droogte. Doordat de paden begaanbaar blijven, hoeven wandelaars geen paadjes door het bos te maken, iets wat hij wil voorkomen. Daarom is Maurice op die plekken blij met de bramen, die laat hij zoveel mogelijk staan.

Handen uit de mouwen

Omdat hij niet tevreden was over de manier waarop het gebied werd beheerd, zocht Maurice naar een manier om meer invloed uit te kunnen oefenen. Via het advies van een vriend kwam hij zo'n acht jaar geleden, op een ledenvergadering van het IVN terecht, waar hij Jan Oudemans, de oprichter van de werkgroep 'Handen uit de Mouwen', zijn pensioen hoorde aankondigen. In samenspraak met de gemeente over het beheer zet die werkgroep zich in bij het onderhoud van bos Nimmerdor. Maurice meldde zich aan als meewerkend lid en hij is later Jan opgevolgd als trekker van die vrijwilligersgroep.

De vrijwilligers komen van september tot maart elke twee weken op zaterdagochtend bij elkaar om drie uur in het bos te werken. Op de lijst staan wel tachtig namen, maar meestal komen er zo'n vijftien helpers, waarvan een tiental de harde kern vormt. De groep krijgt flinke ondersteuning vanuit de gemeente met schoeisel, gereedschap, cadeautjes en sinds twee jaar een einde seizoenslunch.

Met de gebiedsbeheerder van Klein Zwitserland heeft Maurice inmiddels een goed contact. Sinds zijn werk in Nimmerdor is de beheersing van exoten, zoals Amerikaanse vogelkers en Amerikaanse eik, er bijgekomen. Daarvoor heeft hij ook altijd een snoeischaar in zijn zak. Maar vandaag heeft hij die knipper thuis gelaten.

Voor Maurice hoeft er niet veel tegelijk weggehaald te worden. Hij wil ruimte creëren voor bomen om te kunnen uitgroeien en dat bepaalt waar hij te opdringerig groen weghaalt. Hulst is zo'n soort en hoog opgroeiende bramen ook. Maar sinds hij weet dat klimop, mits de takken met bladeren vrij blijven, niet schadelijk is voor de boom, laat hij dat zitten.



De favoriete boom van Maurice is een veelstammige beuk.

IVN-jubileum

Naast het trekken van de werkgroep ‘Handen uit de mouwen’ is Maurice sinds dit jaar betrokken bij het schonen van de kademuren in de binnenstad en hij zit in de jubileumcommissie voor het vijftigjarig jubileum van het IVN in 2026. Ook begeleidt hij, op verzoek van bedrijven en in overleg met de gemeente, bedrijfsuitjes waarbij in het bos wordt gewerkt. Dat vindt hij heel leuk om te doen. En in september is hij gevraagd om te gidsen bij een wandelexcursie, om te vertellen over het beheer van Klein Zwitserland. Daarnaast vervult Maurice bij andere organisaties verschillende bestuursfuncties.

Favoriete boom

Bij een beuk blijft hij staan, het is zijn favoriete boom in Klein Zwitserland. Het is een imposante meerstammige boom, waar je als mens klein tegen afsteekt. Als hij omhoog kijkt klinkt er: “Wauw, wat mooi om het zo te bekijken”. Het maakt al dat gegrAAF, gespit en gesnoei, meer dan de moeite waard.

Tijdens onze wandeling hebben we het bos van beneden naar boven en weer terug doorkruist, onderwijl stilstaand bij de plekken die Maurice heeft aangepakt en plekken waar hij binnenkort aan de gang wil gaan om het groen te beteugelen. Zolang hij in staat is om dat toch wel zware werk vol te houden, wil hij dat nog jaren blijven doen.

Wat mooi om zo’n passie te hebben voor het beheer van die mooie plek zo dichtbij huis.

Werkgroep in beeld

IVN en KNNV hebben diverse werkgroepen. In deze rubriek zetten we de schijnwerpers op een van de werkgroepen van het IVN of de KNNV.

Werkgroep Planten van de KNNV Amersfoort e.o.

Tekst en foto’s: Arie van den Bremer

De Plantenwerkgroep van de KNNV bestaat ongeveer vijftien jaar en is geleidelijk gegroeid naar circa vijftientwintig leden. Het programma van deze werkgroep is elk jaar ongeveer hetzelfde.

Rond de jaarwisseling organiseren we drie of vier keer een zogenaamde ‘Eindejaars plantenjacht’. Daarbij doen we mee met een landelijk project van de FLO-RON. We zoeken tussen Tweede Kerstdag en Nieuwjaarsdag een uur lang naar bloeiende planten. Dat doen we meestal in de binnenstad van Amersfoort, rond Het Groene Huis, het spoorwegemplacement aan de Soesterweg en op het terrein van Elisabeth



Paardenbloem in de stad.

Groen. Zo’n uitje in de winter wordt druk bezocht. Bij Elisabeth Groen wachten ze op ons met koffie.

We doen altijd mee met het vegetatieonderzoek op het KNNV-adoptieterrein van het jaar. In 2025 is dat het Waterwingebied achter de wijk Liendert. Dan merken we dat er leden zijn die precies willen weten wat er groeit, maar ook natuurliefhebbers die vooral voor de beleving komen.

Tot slot organiseren we reisjes naar leuke natuurgebieden. Dit jaar gingen we naar Tolkamer waar de Rijn Nederland binnenkomt (zie pag. 6). We bezochten een natuurgebied bij Veenendaal - De Klomp en natuurgebied De Bunt in Nijkerk. We maakten een rondje door de Amersfoortse binnenstad, op zoek naar stadsplanten. Daar vonden we zomaar de zandpaardenbloem. En dan ook nog veel, erg leuk.

We werken sinds kort steeds meer samen met de Werkgroep Planten van IVN Barneveld. Deze werkgroep heeft een gevarieerd programma en zo komen we op locaties die wij nog niet kennen.

Een puzzel is altijd de planning. Wanneer ga je op excursie? De werkende plantenliefhebbers kunnen niet door de week en op zaterdag is iedereen al druk. Daarom gaan we in de zomer ook wel eens ’s avonds op pad.



De plantenwerkgroep hoort toe (zie ook pag. 6).



De deelnemers aan de Spetterexcursie rusten even uit (zie pag. 5)

Groene Agenda

t/m 31 jan	Tentoonstelling: Zoogdieren rond Stoutenburg
29 oktober en 1 november	Minicursus Uilen
31 oktober en 1 november	Nationale Natuurwerkdag
2 november	Wandeling bos Birkhoven
4 november	Natuurlezing Wildspotters
8 november	Mieren Determinatie dag
13 en 15 november	Lezing en Excursie Langzoogdieren
16 november	Geo-excursie door het Heiligenbergerbeekdal
17 november	Webinar Wegwijs binnen IVN
22 november	Eemstruiners
30 november	Wandeling Werkgroep Natuur en Gezondheid
3 december	Lezing van Ring naar Park
11 januari	Nieuwjaarsreceptie IVN
18 januari en 30 januari	Geo-Doorstapwandeling Treekerpunt

Nadere informatie:
hetgroenehuisamersfoort.nl/agenda
ivn.nl/afdeling/amersfoort/natuuractiviteiten
amersfoort.knnv.nl/agenda/

ivn natuur
educatie
Amersfoort



Het IVN

Het IVN, Instituut voor natuur- en milieu-educatie en duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer (kennis over) natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft het IVN zo'n 170 plaatselijke afdelingen en een aantal regionale consulent-schappen. Meer dan 25.000 leden zetten zich actief in voor de natuur en het milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten.

Minimum bedragen contributie: actief lid € 25,-, huisgenootlid € 5,- en jeugdlid gratis.

Uitgaven: viermaal per jaar het landelijke blad Mens en natuur. Plus viermaal per jaar de lokale uitgave De Natuurkijker. Plus digitale nieuwsbrieven, onder de naam Vooruitkijker.

Voorzitter: Paul Vriesekoop,
 email: voorzitter@ivnamersfoort.nl
 Website: www.ivnamersfoort.nl

De KNNV

De KNNV, Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, is een vereniging voor veldbiologie en houdt zich actief bezig met natuurbeleving, natuurstudie en natuurbescherming. Onder de leden zijn zowel vakmensen als liefhebbers die meer willen weten. De KNNV verzorgt excursies en lezingen, kampen en reizen, en inventariseert natuurgebieden. Leden ontvangen het landelijke verenigingsblad Natura dat viermaal per jaar verschijnt, met informatie artikelen over natuur, natuurbescherming, boekbesprekingen en nieuws uit de vereniging. KNNV-leden krijgen korting op boeken uit de eigen KNNV uitgeverij.

Het lidmaatschap van de vereniging kost 28 euro per jaar voor leden, en 14 euro voor huisgenootleden. Donateurs betalen minimaal 10 euro per jaar. IBAN KNNV Amersfoort is NL40 TRIO 0788 9141 89.

Uitgaven: viermaal per jaar het landelijke blad Natura, plus viermaal per jaar de digitale Natuurkijker.

Voorzitter (a.i.): Arie van den Bremer,
 email: voorzitter@amersfoort.knnv.nl
 Website: www.knnv.nl/amersfoort

We juichen het toe als artikelen uit deze uitgave worden overgenomen in andere publicaties, maar wel met bronvermelding: "Uit IVN/KNNV-Amersfoort Natuurkijker Najaar 2025"